

Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve ÖZEL EĞİTİM

Editör
İbrahim H. Diken

ÜNİTE 14
ÇOKLU YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLER

Doç. Dr. Hakan Sarı

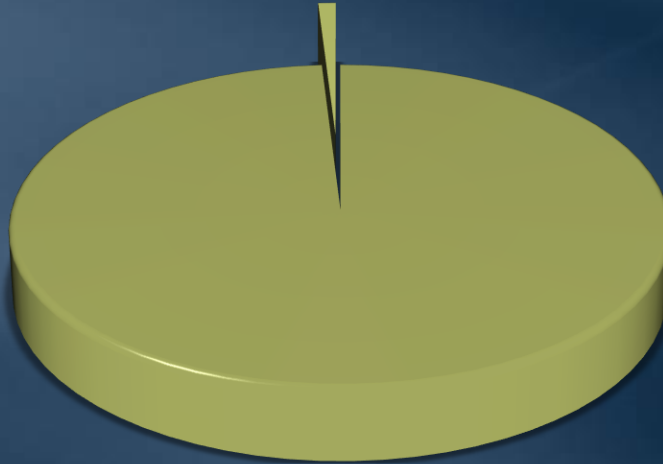
TANIM

- *Çoklu yetersizlik*, birden fazla yetersizlik durumunun bireyde birlikte görülmesidir.
- Örneğin, çok engelli bireyler arasında en çok bilinen durum hem görme engelli ve hem işitme engelli olma durumudur.
- Ağır ve çok engelliler, genellikle engelliler içerisindeki oranları önemli derecede düşük olan, zihinsel fonksiyonlarda bağlantılı çevrenin günlük isteklerine uyum sağlamada geriliği olanlar olarak tanımlanmaktadır.
- Orelove ve Sobsey (1996) ise “Geniş anlamda ve kapsamlı zeka geriliği bulunmakla birlikte bir veya daha fazla alanda ağır motor veya duygusal bozukluk ve/veya özel tıbbi tedavi gerektiren bireylerdir” olarak tanımlamışlardır.

YAYGINLIK

- Çoklu yetersizliği olan öğrencilerin sayıları diğer grupların sayılarına göre en azdır. Bu gruptaki çocukların okul çağı çocukların nüfusuna oranı %1'dir.

Çoklu Yetersizlik

- Okul çađı çocuklar
- Çoklu yetersizliği olan çocuklar

ÇOKLU YETERSİZLİĞİN NEDENLERİ

DOĞUM ÖNCESİ

- Genetik anormallikler
- Enfeksiyonlar
- Uyuşturucu madde
- Beslenme düzensizlikleri
- Anneye yönelik fiziksel travmalar

DOĞUM ANI

- Bebeğin oksijensiz kalması
- Kordon dolanması, kopması
- Beyin zedelenmesi
- Frengi gibi enfeksiyonel rahatsızlıklar

DOĞUM SONRASI

- Menenjit gibi enfeksiyonlar
- Travmatik beyin zedelenmesi
- Kurşun zehirlenmesi
- Yanlış ilaç kullanımı
- Çevreden gelen maddelerden zehirlenme

ETİKETLEME İLE OLUŞAN SINIRLILIKLAR

- Etiketler çocuğun sahip olduğu durumu açıklamaz.
- Etiketler çocuğun güçlü yönlerini açıklamaz.
- Etiketler uzmanlara yol izlemede ışık tutar.
- Bireyi toplumdan soyutlar, akran reddi, toplum reddine yol açabilir.
- Bu durumda bireyin başarısızlığına yol açar.

ÇOKLU YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERİN ÖZELLİKLERİ

Bilişsel Özellikler

IQ puanları genellikle 25-40 arasında seyreder. Yeni kavramları öğrenmede uzun bir zamana gereksinim duyarlar. Soyut kavramları öğrenmede güçlük çekerler. Kavramları genişletmede zorlanırlar. Ölmek gibi kavramların ne olduğunu açıklayamayabilirler.

Bu öğrenciler becerileri küçük adımlara bölerek öğretmek, doğru tepkilerini hemen ödüllendirmek, öğrendiklerini farklı ortam ve durumlarda kullanabilmeleri için fırsatlar sağlamak gerekir.

ÇOKLU YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERİN ÖZELLİKLERİ

Akademik Özellikleri

Akademik becerilerdeki yetersizlikleri doğrudan çok engellilikle ilgili olmayabilir. Bu nedenle onların uyum ve yaşam becerilerine odaklanmakta fayda vardır.

Bazı öğrenciler para sayma, marketten aradıkları nesnelere bulma, yol işaretlerini okuma gibi fonksiyonel akademik becerileri geliştirirler.

ÇOKLU YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERİN ÖZELLİKLERİ İletişim Becerileri

Bazı öğrenciler harfleri öğrenebilir. Öncelikle kendi ismindeki harfleri öğrenebilirler. Kelimeleri, resimleri tanıyabilirler. Çok basitleşmiş metinleri anlayabilirler.

Ancak çoğu iletişimle ilgili becerileri kazanamayabilir. Yine de bu grupta genelleme yapmak mümkün değildir. Bireysel özelliklere uygun programlarla gelişim gösterebilirler.

ÇOKLU YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERİN ÖZELLİKLERİ

Sözel Dil Gelişimi

Konuşmayı iletişim için kullanmak bu grup için çok zor olabilir. Konuşmalarının anlaşılması çok güç olabilir. Alıcı dil becerilerini öğrenmede oldukça zorlanırlar.

Ancak bazıları çok anlamlı ve açık bir şekilde heceyi söyleyebilirler. Bu heceleri aile bireyleri anlayıp, onlarla iletişime rahatlıkla geçebilirler.

ÇOKLU YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERİN ÖZELLİKLERİ Matematik

Farklı düzeylerde bazı matematik becerilerini öğrenebilirler. Eşleşme, sınıflama, hesap makinesinde sayıları tanıma gibi beceriler kazandırılabilir.

Ancak bazıları sayıları dahi öğrenemeyebilir. Çeşitli bir grup olduğundan bu konuda da genelleme yapılamaz.

ÇOKLU YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERİN ÖZELLİKLERİ

Sosyal Duygusal Özellikleri

İletişimdeki sınırlılıklar, dil gelişiminde gecikme gibi nedenlerle sosyal becerileri kazanmada akranlarına göre geride kalırlar.

Arkadaşlık kurma, başkalarıyla etkileşime geçmede güçlük çekerler. Bu durumda içe kapanma, travma, depresyon gibi duygusal bozukluklara yol açabilir.

ÇOKLU YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERİN ÖZELLİKLERİ

Davranışsal Özellikleri

İletişimdeki sınırlılıklar, davranış problemlerine yol açabilir. Uygun olmayan davranışlar sergileme, ellerini, başını sallama gibi yineleyen davranışlar sergileme gibi durumlar doğabilir.

Davranışlar iyi gözlenirse uzmanlar bu davranışların nedenlerini bularak, çözüm önerileri üretebilirler.

ÇOKLU YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERİN ÖZELLİKLERİ

Yıkıcı Davranışlar

İnsanlara ve eşyalara karşı yıkıcı davranışlar sergileyebilirler. Tekme atma, kitap yırtma, saç yolma, eşya kırma gibi.

Konuşamadığından ve beklentilerini anlatamadığından bu tip tepkiler gösterebilirler. Öncelikle davranışın nedenini anlamak gerekir.

ÇOKLU YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİNDEKİ ROLLER Öğretim İçin Değerlendirme

- Bu değerlendirme, öğrencilerin nasıl öğrendiğini, öğrenmelerini nelerin etkilediğini anlamamıza yardımcı olur.
- Formal ve ölçüt bağımlı değerlendirmelere alternatif yollar önerilir.

ÇOKLU YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİNDEKİ ROLLER

Standart Değerlendirme

- Özel becerilerin ve akademik disiplin alanlarının ölçümlenmesinde kullanılan değerlendirme değildir.
- Formal değerlendirmedeki soruları çoklu yetersizliği olan öğrenci anlayamayabilir, sınav formatını uygulayamayabilir, okuma ve yazmada güçlük çekebilir.
- Bu nedenlerle test puanları çok düşük olur.
- Bu da çocukların daha üst düzeydeki öğrenme yaşantılarına sahip olmasını engeller.

ÇOKLU YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİNDEKİ ROLLER Değerlendirmenin Otantik Formları

BİREY TEMELLİ YAKLAŞIM

- Bireyin güçlü ve zayıf yönleri göz önüne alınarak, öğrencinin özelliklerine odaklanılarak birey değerlendirilir.

FONKSİYONEL VE EKOLOJİK DEĞERLENDİRME

- Çevrenin isteklerini analiz edilir, öğrencinin performans dosyası hazırlanır, beceri analizi yapılır, öğrencinin gelecekteki durumu göz önüne alınarak BEP hazırlamaya yardımcı olur.

ÇOKLU YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERİN NASIL EĞİTİM ALABİLİRLER?

Erken Çocukluk

- Erken eğitim özel eğitimin her dalında çok önemlidir.
- Çoklu yetersizliği olan çocuklar için kronolojik yaşına uygun çok kapsamlı bir destek gerekmektedir.
- Devlet tarafından okul öncesi dönemde ücretsiz eğitim hakkına sahiptirler.
- Çok yapılandırılmış sınıflarda eğitim görmeleri gerekmektedir.

ÇOKLU YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERİN NASIL EĞİTİM ALABİLİRLER?

İlköğretim ve Ortaöğretim

- Çoklu yetersizliği olan öğrencilerin çoğu genel eğitim sınıflarında eğitim alsalar bile, bu dönemde daha çok özel eğitim kurumlarında vakitlerini geçirirler.
- Yaşlarına ve gelişim düzeylerine uygun bireysel programlarla hızlı olmasa da ilerleme kaydedebilirler.
- Ortaöğretim düzeyindeki öğrenciler, düzeylerine göre iş ve meslek okullarına gidebilmektedirler.

ÇOKLU YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERİN NASIL EĞİTİM ALABİLİRLER?

Yarı Zamanlı Katılım

- Çoklu yetersizliği olan öğrenciler ders etkinliklerine tam olarak katılamadıkları veya kendi başlarına bir projeyi yapamadıkları için bu model oldukça etkilidir.
- Öğrencinin gelişim düzeyine uygun bir program ve gerekli uyarlamalarla eğitim zamanının bir kısmını genel eğitim sınıflarında, diğer kısmını ise özel eğitim kurumları/sınıflarında geçirirler.
- Yardımcı araçlarla birçok etkinliklere katılarak motive olabilirler.

ÇOKLU YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERİN NASIL EĞİTİM ALABİLİRLER?

Bütünleştirme/Kaynaştırma Uygulamaları

- Çoklu yetersizliği olan öğrencilerin akranlarıyla birlikte eğitilmeleri hem engelli hem de engelli olmayan akranlar açısından faydalar sağlar.
- Engelli olmayan olumlu akran tutumları, çoklu yetersizliği olan bireylerin sosyal ve iletişim becerilerini kazanmalarına yardımcı olur.
- Bu anlamda kaynaştırma, en iyi eğitim ortamı olabilir.

ÇOKLU YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERİN NASIL EĞİTİM ALABİLİRLER?

Geçiş Programları

- Bazı öğrenciler okuldan ayrılarak bir işte çalışmak isterler.
- Fotokopi çekme, mektup dağıtım, hizmetli görevli, kağıt toplama, mutfakta çalışma vb.
- Onları mesleğe yönlentmede geçiş programları kullanılır.
- Bazıları ise işte çalışamazlar ancak yatılı bakım evlerinde kalarak sosyal etkinliklere katılabilirler.

ÇOKLU YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERİN NASIL EĞİTİM ALABİLİRLER?

Kontrollü İş ve Meslek Edinimi

- Bireyin en öncelikle hem akademik hem de bir meslek kazanımına yönelik eğitimi hedeflenmelidir.
- İşyeri, otel, mağaza veya restoran gibi farklı işlerde çalışabilirler.
- Bireysel özellikleri göz önüne alınarak, istihdam edilmelerine yardımcı olmak gerekir.

ÇOKLU YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERİN NASIL EĞİTİM ALABİLİRLER? Toplum Temelli Öğretim

- Okuldan iş hayatına ve hayata geçerken, bu geçişi kolaylaştırmak için çoklu yetersizliği olan öğrencilerin toplumsal deneyimlere ihtiyacı vardır.
- Toplumda bireye sunulan fırsatlara alışması ve öğrenmesi için öğretim yapılır.
- Her gün hem derslere katılır, hem de toplumda 2-3 saatini geçirerek o günkü becerinin uygulaması yaptırılır.

ÇOKLU YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERİN EĞİTİMLERİNDE STRATEJİLER

- Anlamalı bireyselleştirilmiş programlar kullanarak, öğrencinin ulaşabileceği en iyi performansa ulaşmayı hedeflenmelidir.
- Programlı anlamalı hale getirin. Program formatında uyarlamalar yapın, öğrencilerin gelişim düzeylerini ve bireysel özelliklerini dikkate alınmalıdır.
- Aktif aile katılımı ve ekibin de işbirliği içinde olması bir çok bilginin sunulmasında beyin fırtınasına olanak sağlar. Öğrenci için en etkili kararların alınmasına yardımcı olur.
- Kaynaştırma eğitimi hem engelli çocuk hem de diğer akranları açısından faydalı olacaktır.
- Ailelerin algılamalarına saygı duymak, fikirlerine değer vermek gerekir. Onların kendini suçlama, başka birini suçlama, depresyon gibi durumlarına yardımcı olarak, olumsuz algılarını yok etmeye çalışmak gerekir.
- Kültürel faktörlerde eğitimde rol oynar. Aile kültürü, toplum kültürü öğrencinin gelişimini etkiler. Bunları dikkate alarak eğitim programları düzenlenmelidir.

ÇOKLU YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERİN EĞİTİMİNDE YAKLAŞIMLAR

Bütün Öğrenciler İçin Akademik Performans

- Çoklu yetersizliği olan öğrenciler için tüm sınıfa yapılan testlerin uygulanması gerçek akademik performansı yansıtmaz.
- Testlerde uyarlama yaparak, alternatif değerlendirme modelleri geliştirerek bu öğrenciler değerlendirilmelidir.
- Böylece tüm sınıfın akademik performansı ortaya konur.

İlgili Hizmetlerin Birleşimi

- İlgili hizmetlerin bileşimi bir anlamda işbirliği demektir.
- Kaynaştırma modelinde aile-öğretmen-uzman ilişkileri çok önemlidir.
- Gerekli destek hizmetler sağlanmazsa çocuğun gelişimi gerçekleşemez.
- Bu çocukların toplumla bütünleşmesi için alınacak hizmetlerin de bileşimi gerekmektedir.